

Målnummer:	B971-85	Avdelning:	
Domsnummer:	DB42-86		
Avgörandedatum:	1986-12-19		
Rubrik:	Fråga om ansvar för mannamån mot borgenärer och bokföringsbrott. Tillika fråga, när den tilltalade befunnits skyldig till mannamån mot borgenärer, om påföljd och näringsförbud.		
Lagrum:	<ul style="list-style-type: none"> • 11 kap. 4 § 1 st. brottsbalken (1962:700) • 11 kap. 5 § brottsbalken (1962:700)		
Rättsfall:			

REFERAT

Allmän åklagare väckte vid Bollnäs TR åtal mot civilekonomen K-E.T., född 1945, enligt följande:

1. Bokföringsbrott. K-E.T. har som ställföreträdare för Blom Rosa AB, som varit bokföringsskyldigt enligt bokföringslagen, under tiden 1 jan 1980-19 febr 1980 uppsåtligen åsidosatt bokföringsskyldigheten genom att i fråga om återbetalning av handlån på sammanlagt 231000 kr utelämna uppgift om långgivaren och övriga uppgifter, som kunnat göra det möjligt att klarlägga till vem bolagets medel utbetalts. Till följd härav har rörelsens ekonomiska förlopp och ekonomiska resultat och ställning icke kunnat i huvudsak bedömas. Bolaget har försatts i konkurs d 19 febr 1980.

2. Mannamån mot borgenär. K-E.T. har i egenskap av ställföreträdare för Blom Rosa AB under tiden 10 jan-1 febr 1980, då bolaget varit på obestånd, i otillbörligt syfte gynnat viss borgenär genom att återbetala lån på sammanlagt 231000 kr till sin far eller sig själv. Därigenom har andra borgenärers rätt avsevärt förringats.

3. Grovt bokföringsbrott. K-E.T. har som ställföreträdare för Rosa i Bollnäs AB, som varit bokföringsskyldigt enligt bokföringslagen,

under tiden 1 jan 1981-17 mars 1983 uppsåtligen lämnat oriktiga uppgifter i bokföringen och åsidosatt bokföringsskyldigheten genom att - efter vissa transaktioner med Blomskotten AB, vilket K-E.T. även företrätt och ägt - redovisa extraordinära intäkter, som uppkommit genom att han sålt bilar och en fastighet mellan bolagen till högre priser än inköpspriset, såsom intäkter av den egentliga rörelsen. Därigenom har K-E.T. i årsredovisningen för 1981 givit sken av att Rosa i Bollnäs AB varit lönsamt, ehuru det verkliga rörelseresultatet inneburit en förlust på omkring 350 000 kr.

K-E.T. har även rörande inlåning av pengar löpande under verksamheten och återbetalning av lånen omedelbart före konkursen d 17 mars 1983 utelämnat uppgifter om långgivaren och uppgift om vem återbetalning skett till rörande ett belopp på sammanlagt 141 761 kr 66 öre. Bokföringen i dessa sammanhang har dessutom medvetet komplicerats.

Till följd härav har rörelsens ekonomiska förlopp och ekonomiska resultat och ställning icke kunnat i huvudsak bedömas.

Med hänsyn till det förslagna sätt, varpå K-E.T. genomfört gärningarna, brottslighetens omfattning, att K-E.T. återfallit i ensartad brottslighet och omständigheterna i övrigt, är brottet grovt.

4. Mannamån mot borgenär. K-E.T. har i egenskap av ställföreträdare för Rosa i Bollnäs AB, som d 17 mars 1983 försatts i konkurs, i otillbörligt syfte gynnat vissa borgenärer, då bolaget var på obestånd,

genom att d 14 okt 1982 återbetala ett lån till P.O. på 65 000 kr, genom att d 15 okt 1982 lösa en låneväxel som icke varit förfallen till betalning på 120 000 kr i Handelsbanken utställd av K-E.T. med bolagets medel och

genom att under tiden 3 febr-16 mars 1983 återbetala handlån till sin far och syster eller sig själv på sammanlagt 141 761 kr 66 öre. Därigenom har andra borgenärens rätt avsevärt förringats.

Åklagaren yrkade dessutom att K-E.T. skulle jämlikt 199 b § KL åläggas förbud att idka näring för en tid av fem år. Till stöd för detta yrkande anförde åklagaren dels att K-E.T. förfarit grovt otillbörligt mot borgenärerna och på annat sätt grovt åsidosatt vad som ålegat honom som företrädare för Rosa i Bollnäs AB och dels att han upprepade gånger förekommit i konkurs som företrädare för juridisk person och åsidosatt vad som ålegat honom som näringsidkare samt näringsförbud var påkallat av särskilda skäl.

TR:n (ordf rådmannen Oja) meddelade dom d 18 dec 1984. I domskälen anfördes under rubriken Åtalspunkterna 1 och 2: K-E.T. har förnekat brott.

I fråga om åtalet för bokföringsbrott har han vitsordat att han ej iakttagit bokföringslagens bestämmelser om verifikationers utseende. Alla affärshändelser har emellertid varit bokförda och rörelsens ekonomiska förlopp, ekonomiska resultat och ställning har i huvudsak kunnat bedömas. Han har saknat uppsåt att begå bokföringsbrott och har endast av slarv brutit mot en ordningsföreskrift. Under alla förhållanden är eventuellt bokföringsbrott att anse som ringa.

I fråga om åtalet för mannamån mot borgenär har K-E.T. förklarat att han återbetalat handlån till sig själv. Själv hade han i sin tur lånat pengar av sin far. Fråga var om återbetalning av kortfristiga lån. Bolaget var inte på obestånd eftersom ett ackord var fastställt. Han hade inte uppsåt att begå brott.

I målet har framkommit att K-E.T. år 1973 av sin fader övertog ägandet och ledningen av Blom-Rosa AB, som bedrev handelsträdgårdsrörelse i Edsbyn. I samband med att kommunen blev intresserad av bolagets mark i Edsbyn förvärvades mark i Söräng utanför Bollnäs. Med stöd från lantbruksstyrelsen och Sveriges Investeringsbank samt Handelsbanken byggdes där upp en stor, dyrbar och tekniskt mycket avancerad anläggning för produktion av prydnadsväxter. Rörelsen var hel överflyttad till den nya anläggningen i jan 1978. Den nya anläggningen bar sig inte ekonomiskt och skuldbördan blev för stor för företaget då räntorna var alltför stora i förhållande till omsättningen. Bolaget inställde sina betalningar d 4 sept 1979. Direktören S.Å. vid Ackordscentralen i Stockholm utsågs d 27 sept 1979 av TR:n till god man i offentlig ackordsförhandling. Ett 25-procentigt ackord fastställdes av TR:n d 26 okt 1979. Åvall skrev därefter till borgenärerna d 26 nov 1979 och förklarade att det på grund av i brevet berörda omständigheter föreföll "sannolikt att bolaget står inför konkurs". K-E.T. har förklarat att han fick del av detta brev. En borgenär begärde sedan d 28 jan 1980 att bolaget skulle försättas i konkurs. Konkursansökningen delgavs bolaget d 31 jan 1980. Bestridande av konkursansökningen inkom till TR:n d 6 febr 1980. Ackordet förklarades förverkat d 18 febr 1980 och dagen därpå försattes bolaget i konkurs på egen ansökan. Till förvaltare förordnades advokaten L.L.N., Stockholm. Enligt konkursbouppteckningen uppgick tillgångarna i konkursen till drygt 4,9 milj kr och skulderna till drygt 22 milj kr. Vid utredningen av konkursboet

konstaterades att utbetalningar bokförda på ett konto benämnt handlån hade skett med sammanlagt 231 000 kr under tiden 10 jan-1 febr 1980, nämligen 4 000 kr d 10 jan, 50 000 kr d 18 jan, 10 000 kr d 23 jan, 43 000 kr d 24 jan, 14 000 kr d 28 jan, 70 000 kr d 30 jan, 20 000 kr d 31 jan samt 20 000 kr d 1 febr 1980. Verifikationerna utgjordes av bokföringsorder vilka angav att fråga var om återbetalning av handlån, men i vilka det inte angivits vilka som erhållit pengarna. I sin förvaltarberättelse anförde L.L..N. att K-E.T. vägrat tala om till vilka återbetalning av handlån skett.

K-E.T. har för TR:n förklarat att han blev tillfrågad av L.L..N. vem som lämnat handlånen. Han kunde emellertid inte svara på detta utan att undersöka förhållandena närmare och han var osäker på vem som juridiskt borde anses som långivare, han själv eller dem han ordnat lånen hos. Han ansåg inte att bolaget var på obestånd när han betalade tillbaka lånen, som hade upptagits efter att TR:n hade fastställt ackordet. Fråga var om kortfristiga lån.

Åklagaren har uppgivit att K-E.T. lämnade uppgifter om långivare först sedan han suttit anhållen några dagar. Denna uppgift har lämnats obestridd av K-E.T..

I målet är ostridigt att de i åtalspunkten 1 avsedda återbetalningarna av handlån ägt rum på sätt åklagaren påstått. Det är vidare utrett att verifikationerna varit bristfälliga på angivet sätt och att de inte uppfyllt kraven i 5 § bokföringslagen där det föreskrivs att verifikation skall innehålla uppgift om när den upprättats, när affärshändelsen inträffat, vad denna avser, vilket belopp den gäller, vilken motpart den berör samt, i förekommande fall, vilka handlingar som legat till grund för affärshändelsen och var originalhandling förvaras.

K-E.T. har en gedigen utbildning bakom sig och har enligt egen uppgift varit medveten om gällande bestämmelser. Han har också förklarat att ifrågavarande bokföring skett på hans order även om han inte gett order om vad verifikationerna exakt skulle innehålla. Det har enligt TR:ns mening ankommit på K-E.T. såsom företagsledare att tillse att bokföringen skedde på ett riktigt sätt. Uppenbarligen har K-E.T. åsidosatt sina skyldigheter i detta hänseende och detta förhållande måste han ha varit medveten om. Detta styrks av att K-E.T. förklarat att han på grund av stor arbetsbörda inte hade tid att kontrollera bokföringen.

Om verifikationer till bokföringen i en rörelse är ofullständiga är det förhållandet ägnat att väcka tvivel huruvida verkliga affärshändelser ligger till grund för de transaktioner verifikationerna avser. Det är mot bl a den bakgrunden man skall se bestämmelsen om verifikations innehåll i 5 § bokföringslagen. Bestämmelsen är sålunda mycket viktig. I detta fall har ett avsevärt belopp utbetalats från bolaget under en kort tidsperiod utan att det framgått vem som varit mottagare av betalningarna. Den osäkerhet som på grund härav kommit att råda beträffande bokföringens riktighet har enligt TR:ns bedömning medfört att ställningen och rörelsens gång inte kunnat i huvudsak bedömas med ledning av bokföringen.

På grund av det anförda anser TR:n att K-E.T. gjort sig skyldig till bokföringsbrott enligt den lydelse det av åklagaren åberopade lagrummet hade före d 1 juli 1982. Brottet bör inte anses ringa.

När det sedan gäller åtalet för mannamån mot borgenär har det framkommit att bolagets ekonomiska ställning undergrävts på grund av satsningen på anläggningen i Söräng och att det senast när bolaget ställde in betalningarna d 4 sept 1979 måste ha stått klart för K-E.T. att bolaget var på obestånd. Visserligen fastställdes ett ackord som skulle medföra en rekonstruktion av bolaget men så länge det inte var klart att samtliga förutsättningar för ett fullgörande av ackordet var uppfyllda hade K-E.T. att räkna med möjligheten av att ackordet skulle förfalla och bolaget gå i konkurs, i synnerhet som Åvall i brevet d 26 nov 1979 till borgenärerna förklarade att en konkurs föreföll

sannolik. K-E.T. har förklarat att han fått del av detta brev. I jan 1980 hade det dessutom förflutit så lång tid sedan ackordet fastställdes att det måste ha stått klart för K-E.T. att det var osäkert om ackordet skulle komma att fullgöras. Enligt TR:ns uppfattning måste det ha stått klart för K-E.T. att bolaget var på obestånd när han gjorde ifrågavarande utbetalningar. Någon tvekan torde inte behöva råda på den punkten. Det kan för övrigt konstateras att en utbetalning bokfördes samma dag bolaget delgavs konkursansökan och en annan utbetalning dagen efter. Även om K-E.T. nu vill göra gällande att han själv lånat pengarna av sin fader och sedan i sin tur lånat ut dem till bolaget måste det ha stått klart för samtliga inblandade att pengarna skulle användas i bolagets verksamhet. Något avtal innebärande den av K-E.T. uppgivna lånekonstruktionen synes inte ha funnits. Detta stöds av K-E.T:s egna uppgifter om anledningen till att han inte berättade för konkursförvaltaren vem som var långgivare. TR:n utgår således från att K-E.T:s fader varit långgivare och att det är han som erhållit aktuella återbetalningar av handlån. Även om fråga varit om återbetalning av kortfristiga handlån har utbetalningarna enligt TR:ns mening varit klart otillbörliga eftersom de skett medan bolaget varit på obestånd och ägt rum till en nära anhörig till K-E.T. och syftet med betalningarna måste antagas ha varit att gynna den anhörige framför bolagets borgenärer i övrigt. Utbetalningarna framstår för övrigt som än mer otillbörliga i fall K-E.T. själv mottagit betalningarna på sätt han gjort gällande. Att K-E.T. varit medveten om det otillbörliga i utbetalningarna framgår enligt TR:ns uppfattning därav att han inte velat tala om till vem utbetalningarna skett. Någon anledning att undanhålla denna information har inte funnits.

Utbetalningarna har inneburit att mindre tillgångar kommit att finnas för utdelning i konkursen. Vid bedömningen av storleken av den skada övriga borgenärer lidit bör beaktas att beloppet är stort även om det i förhållande till samtliga tillgångar förefaller ganska litet. För att ansvar för mannamån mot borgenär skall kunna ådömas en gäldenär torde förutsättas en åtgärd som förringar någon vid åtgärden förefintlig borgenärs rätt. Om inte K-E.T. föranstaltat om ifrågavarande utbetalningar skulle, som det synes, endast Sveriges Investeringsbank ha erhållit ytterligare utdelning med belopp motsvarande det som utgjort återbetalning av handlån. Möjligen skulle denna ytterligare utdelning kunna ha blivit ännu något större eftersom konkursboet inte skulle ha belastats med kostnaderna för utredningen av återbetalningarna.

Med hänsyn till det anförda och framförallt då beloppet är betydande får anses att ifrågavarande utbetalningar från bolaget avsevärt förringat andra borgenärs rätt. Eftersom K-E.T. uppenbarligen varit väl insatt i sitt företags ekonomiska ställning har han varit medveten om detta förhållande. TR:n anser sålunda att även åtalet för mannamån mot borgenärer är styrkt.

Under rubriken Åtalspunkterna 3 och 4 anfördes i domskälen in ledningsvis: K-E.T. har förnekat brott.

I fråga om åtalet för grovt bokföringsbrott har K-E.T. gjort gällande att han inte lämnat oriktiga uppgifter i bokföringen och inte heller åsidosatt bokföringsskyldigheten. Han har saknat kännedom om att vinsten vid ifrågavarande försäljningar skulle redovisas såsom extraordinär intäkt och bokföringspraxis är vacklande på denna punkt. I fråga om bokföringen av återbetalningar av lån har han redovisat samma inställning som i fråga om åtalet för bokföringsbrott under åtalspunkten 1. Han har gjort gällande att rörelsens ekonomiska förlopp och resultat och ställning kunnat i huvudsak bedömas samt att gärningarna inte genomförts på ett förslaget sätt eller att omständigheterna i övrigt är sådana att eventuellt bokföringsbrott kan anses grovt. I stället är fråga om ringa bokföringsbrott.

I fråga om åtalet för mannamån mot borgenär har K-E.T. vitsordat att ifrågavarande betalningar skett. Handlånen har dock enligt K-E.T. återbetalts till honom personligen eftersom det var han som var långgivare och i sin tur lånat pengarna av sin fader och syster. K-E.T. har vidare påstått att han inte

haft uppsåt att begå brott och att han inte haft otillbörligt syfte med betalningarna. Han har även gjort gällande att bolaget inte varit på obestånd vid denna tidpunkt.

Av utredningen i målet har framkommit följande.

Den 28 maj 1980 antogs nya bolagsordningar och nya firmor för två aktiebolag som härefter benämndes Rosa i Bollnäs AB resp Blom Skotten AB. Till styrelse utsågs i båda bolagen K-E.T. och hans hustru med K-E.T:s fader som suppleant. Bolagens firmor skulle, förutom av resp styrelse, tecknas av K-E.T. och hans hustru var för sig. Enligt den för Rosa i Bollnäs AB antagna bolagsordningen skulle detta bolag "driva konsult-, förvaltning, handel och agenturverksamhet huvudsakligen avseende prydnadsväxter ävensom idka därmed förenlig verksamhet". Blom Skotten AB skulle enligt sin bolagsordning "bedriva handel och odling av blommor och tillbehör ävensom idka därmed förenlig verksamhet". Rosa i Bollnäs AB började odling och handel med prydnadsväxter, först i Bollnäs och senare på en fastighet i Rengsjö. Ett antal personer var anställda i verksamheten. På ansökan av kronofogdemyndigheten i Söderhamns distrikt försattes bolaget i konkurs d 17 mars 1983. Till förvaltare förordnades advokaten K-G.M., Bollnäs. Tillgångarna i konkursboet uppgick till drygt 509 000 kr och skulderna till drygt 2,7 milj kr.

I domskälen uppehöll sig TR:n härefter vid de bokföringsåtgärder som hade påtalats i åtalspunkt 3 första stycket. TR:n fann att K-E.T. i denna del hade gjort sig skyldig till bokföringsbrott som var att bedöma som grovt brott enligt 11 kap 5 § BrB i dess fr o m d 1 juli 1982 gällande lydelse, vilken enligt TR:n skulle tillämpas på gärningen.

Härefter anförde TR:n i domskälen: I målet har vidare framkommit att från Rosa i Bollnäs AB utbetalats 50 000 kr d 3 febr 1983, 25 000 kr d 11 mars 1983 och 66 761 kr 66 öre d 16 mars 1983. Verifikationerna i bokföringen beträffande dessa poster består av bokföringsorder av vilka det inte framgått annat än att fråga varit om återbetalning av handlån. Det har sålunda inte framgått vem som varit långgivare och till vem återbetalning skett. Konkursförvaltaren, advokaten Myhrberg, uppgav i sin förvaltarberättelse att K-E.T. vägrade lämna uppgift om till vem i målet aktuella återbetalningar av handlån skett. På talan av konkursförvaltaren har TR:n i dom d 24 april 1984 förpliktat K-E.T. att till konkursboet bli betalad 141 761 kr 66 öre.

Vid företagen utredning av bokföringen har det sedan genom olika verifikationer kunnat ådagaläggas att K-E.T:s fader och syster inbetalat betydande belopp direkt till bolaget. Vidare har från ett bankkonto för fastighetsförvaltning tillhörande familjen T gjorts uttag som direkt kan hänföras till inlåningsposter i Rosa i Bollnäs AB:s bokföring.

C.H. (revisor som biträtt vid åklagarmyndighetens utredning) har, när han hörts som vittne, uppgivit att kontot avseende handlån i bolagets bokföring var mycket svårt att tränga in i och att det krävdes specialkunskaper för att förstå bokföringen. Orsaken var att bokföringen komplicerats med en mängd ändringar, rättelser och hänvisningar. Andra konton i bokföringen var inte alls lika komplicerade. Såvitt TR:n kan bedöma förhåller sig det även i fråga om dessa "handlån" på det sättet att lånen lämnats av anhöriga till K-E.T. och att det är dessa som erhållit återbetalning av bolagets medel strax före konkursen.

Det är enligt TR:ns mening helt klart att verifikationerna beträffande återbetalningarna varit bristfälliga och att K-E.T. bär ansvaret för detta. I denna del gör TR:n samma bedömning som i fråga om motsvarande betalningar från Blom-Rosa AB. Med hänsyn till vad C.H. uppgivit är det enligt TR:ns mening utrett att bristfälligheterna medfört att rörelsens förlopp och ekonomiska resultat och ställning inte i huvudsak kunnat bedömas med ledning av bokföringen. Med hänsyn till K-E.T:s insikter och funktion i bolaget anser TR:n att han gjort sig skyldig till uppsåtligt bokföringsbrott även i denna del. Även här är det de efter d 1 juli 1982 gällande straffbestämmelserna som skall

tillämpas. Detta bokföringsbrott bör inte bedömas för sig utan bör bedömas tillsammans med det bokföringsbrott som gällt transaktionerna med Blom Skotten AB. Även om detta senare bokföringsbrott inte sett för sig skulle anses grovt är TR:n dock av den uppfattningen att brotten åtminstone tillsammans är av så allvarlig art att fråga bör anses vara om grovt bokföringsbrott med hänsyn till det sätt på vilket brotten genomförts och då fråga är om upprepad brottslighet.

C.H. har i sitt vittnesmål vidare anfört att det är helt klart att bolaget objektivt sett befunnit sig på obestånd redan under år 1981 eftersom man varit tvungen att ta sig kredit genom att inte redovisa innehållna skatter m m till staten. Enligt C.H:s beräkningar visade perioden fr o m d 1 jan 1982 till konkursutbrottet ett underskott på ca 1,4 milj kr. C.H. har uttryckt åsikten att eftersom företagsledaren kände till vilka intäkter man hade och vilka kostnader som skulle betalas måste han ha insett obeståndet, om inte under år 1981 så i varje fall i början av 1982.

Genom vittnesmål av kronokommissarien L.L., kronofogdemyndighetens i Söderhamns distrikt kontor i Bollnäs, och en av denne d 26 jan 1982 upprättad promemoria har framkommit att Rosa i Bollnäs AB d 26 jan 1982 var restfört för skatter m m för ca 280 000 kr. Några andra tillgångar i bolaget än ett blomvarulager fanns inte vid denna tidpunkt enligt vad K-E.T. uppgivit för L.L.. Denne förklarade för K-E.T. att kronofogdemyndigheten inte skulle acceptera ytterligare restföring. En avbetalningsplan för restförda skatter och avgifter upprättades d 29 sept 1982. Restfört belopp uppgick då till 375 555 kr. L.L. har för TR:n förklarat att K-E.T. hade klart för sig att något anstånd med betalning av i framtiden förfallande skattebelopp m m inte kunde lämnas av kronofogdemyndigheten utan att dessa skulle betalas på fastställda uppbördsterminer för att avbetalningsplanen skulle gälla.

TR:n finner det uppenbart på grund av de kontakter som förevarit mellan kronokommissarien L.L. och K-E.T. att K-E.T. redan i början av år 1982 måste ha insett att Rosa i Bollnäs AB varit på obestånd. K-E.T:s åtgärder att "aktivera övervärdet" på fastigheten och fordonen i slutet av år 1981 tyder även på detta. Hans åtgärder att föranstalta om återbetalning av aktuella handlån till sina släktingar omedelbart före konkursen, som måste ha varit förutsebara, har varit klart otillbörliga, eftersom betalningarna måste antagas ha haft till syfte att gynna familjemedlemmar före övriga borgenärer. Betalningarna d 11 och d 16 mars 1983 har för övrigt skett efter att bolaget delgivit konkursansökan. Kronofogdemyndigheten torde betydlig tid dessförinnan ha delgivit bolaget betalningsanmaning. Någon tvekan om att bolaget vid tiden för återbetalningarna av handlånen varit på obestånd och att K-E.T. insett detta torde inte behöva råda. K-E.T. har visserligen - på samma sätt som när det gäller motsvarande transaktioner i Blom Rosa AB - gjort gällande att det är han själv som varit långgivare. Ifall det förhåller sig på det sättet, vilket TR:n inte anser, har återbetalningarna av handlånen varit än mer otillbörliga. Att fråga varit om ett otillbörligt syfte kan även utläsas därav att K-E.T. för konkursförvaltaren inte velat uppgå till vem återbetalningarna av handlån skett och att åklagaren i målet uppgivit att K-E.T. först efter att han varit anhållen en viss tid lämnat uppgifter om återbetalningarna. K-E.T. som om anledningen till att han inte lämnat uppgifter till konkursförvaltaren lämnat samma förklaring som beträffande återbetalning av handlån i Blom Rosa AB har enligt TR:ns mening uppenbarligen saknat anledning att inte omtala rätta förhållandet, om något otillbörligt syfte inte legat bakom ifrågakvarande utbetalningar.

Om de nämnda utbetalningarna inte skett från Rosa i Bollnäs AB hade motsvarande belopp funnits tillgängliga för borgenärerna i konkursen. Den borgenär som blivit lidande i detta fall har varit staten som endast synes ha fått utdelning för en liten del av sin fordran på skatter m m. Ifrågakvarande utbetalningar har medfört att statens rätt avsevärt förringats genom K-E.T:s förfarande. K-E.T. måste ha varit medveten om att andra borgenärer skulle komma att lida skada genom att han återbetalade handlån till sina anhöriga,

som haft endast oprioriterad fordran. Härigenom har K-E.T. uppsåtligen gjort sig skyldig till mannamån mot borgenärer.

TR:n behandlade härefter de i åtalspunkt 4 påtalade betalningarna till P.O. och Handelsbanken. TR:n fann att K-E.T. hade gjort sig skyldig till mannamån mot borgenärer genom inlösningen av Handelsbankens låneväxel men inte genom återbetalningen till Owén.

Under rubriken Påföljdsfrågan anfördes i domskälen: K-E.T. har vid två tillfällen tidigare dömts för brott mot uppbördslagen. I övrigt är han såvitt känt inte dömd för brott. Hänsynen till allmän laglydnad talar för att man vid brott av i målet aktuellt slag dömer till fängelse. Med hänsyn till, att TR:n funnit K-E.T. övertygad om grovt bokföringsbrott för vilket är stadgat fängelse minst sex månader torde krävas speciella skäl för att döma till annan påföljd. Även om en del av de åtalade förfarandena ligger förhållandevis långt tillbaka i tiden anser TR:n att särskilda skäl att frångå fängelsepåföljd inte föreligger. Påföljden skall därför bestämmas till ett fängelsestraff vars längd åtminstone något bör överstiga straffminimum. Vid straffmätningen beaktar TR:n de redan anförda omständigheterna och det förhållandet att K-E.T. dessutom erhåller näringsförbud enligt vad som framgår av det följande.

Frågan om näringsförbud. Åklagaren har till stöd för yrkandet om näringsförbud även åberopat att K-E.T. d 27 maj 1980 och d 14 juni 1983 dömts för brott mot uppbördslagen för att de bolag han företrätt inte inbetalat innehållna preliminärskatter till staten.

K-E.T. har gjort gällande att skäl för näringsförbud inte föreligger. Han har vidare uppgivit att han inte är delägare eller företrädare för andra företag än Blom Skotten AB. Han är verksam i ER Konsult Silvstedt & T AB, som lämnar konsulttjänster av olika slag åt näringsidkare. Själv arbetar han mest med datatjänster. Det enda sätt på vilket han företräder konsultföretaget är att han har rätt att teckna bolagets firma på checkar och i fråga om postgiro.

Näringsförbud kan meddelas en näringsidkare som gått i konkurs om han förfarit grovt otillbörligt mot borgenärerna eller på annat sätt grovt åsidosatt vad som ålegat honom som näringsidkare. I förarbetena till denna lagbestämmelse (NJA II 1980 s 202) understryks att näringsförbud enligt denna bestämmelse i princip bara bör komma i fråga vid kvalificerade fall av illojala förfaranden. Om näringsidkaren upprepade gånger (dvs mer än en gång) förekommit i samband med konkurser får näringsförbud meddelas näringsidkaren om han i näringsverksamhet som har föregått konkurserna har åsidosatt vad som ålegat honom som näringsidkare och näringsförbud är påkallat av särskilda skäl. I sådana fall krävs inte att de förfaranden varigenom näringsidkaren åsidosatt vad som ålegat honom bedöms som grova var för sig. Näringsförbud skall dock inte kunna meddelas i andra fall än då näringsidkaren vid en samlad bedömning får anses ha gjort sig skyldig till ett grovt illojalt beteende (NJA II 1980 s 206-207).

Vad i det föregående sagts om näringsidkare gäller inte enbart enskild sådan utan bl a även företrädare för aktiebolag och andra juridiska personer.

K-E.T. har enligt vad som framkommit i målet på ett flagrant sätt åsidosatt vad som ålegat honom som näringsidkare. Han har en gedigen ekonomisk utbildning och erfarenhet av företagsledning och har, såsom TR:n tidigare anfört, gjort sig skyldig till uppsåtliga brott i sin näringsverksamhet. Han har enligt TR:ns mening förfarit grovt otillbörligt mot borgenärerna i de två bolag som är aktuella i målet och han har även enligt TR:ns uppfattning eljest grovt åsidosatt vad som ålegat honom som näringsidkare. Redan på denna grund föreligger skäl att meddela K-E.T. näringsförbud.

Även om inget av förfarandena var för sig skulle anses grova bör beaktas att de i målet aktuella förfarandena förekommit i näringsverksamhet som föregått två

olika konkurser och under alla förhållanden bör K-E.T. dessutom anses ha gjort sig skyldig till grovt illojalt beteende i sin näringsverksamhet.

När man då skall bedöma om särskilda skäl för näringsförbud föreligger bör beaktas att vad K-E.T. gjort sig skyldig till som näringsidkare utgjort anmärkningsvärt illojala beteenden av sådan art att hans lämplighet som näringsidkare bör ifrågasättas. Han handhar vidare den faktiska ledningen av Blom Skotten AB som spelat en anmärkningsvärd roll vid sidan av det i målet aktuella bolaget Rosa i Bollnäs AB. K-E.T. är vidare verksam i ett företag som enligt utgivet prospekt lämnar ekonomisk rådgivning till "företag och rörelser, jordbrukare och privatpersoner". De tjänster som lämnas avser bl a skatterådgivning och skatteplanering, generationsskiftesplanering, bouppteckning och arvskifte, redovisning och bokslut, deklARATIONER, utredningar och sekreterartjänster.

De förfaranden K-E.T. övertygats om i detta mål och hans nuvarande verksamhet som företagsledare och som rådgivare åt andra företagare inger sådana betänkligheter att TR:n anser att det föreligger särskilda skäl för näringsförbud.

TR:n anser sig dock kunna begränsa näringsförbudet till en tid av tre år, räknat fr o m d 1 jan 1985.

Domslut. TR:n dömde K-E.T. enligt 11 kap 4 § 1 st och 5 § BrB för mannamån mot borgenärer, bokföringsbrott och grovt bokföringsbrott till fängelse 8 mån.

Vidare meddelade TR:n honom näringsförbud jämlikt 199 b § KL under en tid av tre år räknat fr o m d 1 jan 1985.

Med stöd av 199 h § 3 st KL meddelades K-E.T. tillfälligt näringsförbud i avvaktan på lagakraftägande dom.

K-E.T. fullföljde talan i HovR:n för Nedre Norrland och yrkade frikännande samt, oavsett utgången i ansvarsfrågan, upphävande av näringsförbudet.

Åklagaren yrkade efter anslutningsvad att K-E.T. skulle ådömas ett längre fängelsestraff och att tiden för näringsförbudet skulle ökas till fem år.

Parterna bestred varandras ändringsyrkanden.

Genom beslut d 14 jan 1985 upphävde HovR:n det av TR:n i samband med domen meddelade beslutet om tillfälligt näringsförbud.

HovR:n (hovrättsråden Englund och Sterner, adj led Eriksson, referent, samt nämndemännen Kjellberg och Höcke) meddelade dom d 20 sept 1985. I domskälen anförde HovR:n under rubriken Åtalspunkterna 1 och 2 (Blom-Rosa AB): K-E.T. har i HovR:n intagit samma ståndpunkt beträffande åtalet som vid TR:n. I fråga om åtalet för mannamån mot borgenärer har han tillagt, att återbetalningarna av handlånen varken skett i otillbörligt syfte eller avsevärt förringat andra borgenärs rätt.

De i TR:ns dom intagna uppgifterna om Blom-Rosa AB och de utbetalningar som skett från bolaget har i HovR:n bekräftats av parterna.

I HovR:n har K-E.T. hörts på nytt. Han har utöver vad som antecknats i TR:ns dom berättat följande: För att klara bolagets drift under ackordsperioden tog han personligen upp handlån på sammanlagt 231 000 kr av fadern och lånade sedan i sin tur ut pengarna till bolaget. Rent praktiskt gick det till så, att han tog kontakt med sin far, som därpå satte in pengar på bolagets konto. Lånen från fadern var kortfristiga; de avsågs löpa högst någon månad. Det hände dock att han "lånade om" samma belopp, som han tidigare hade lånat. Utbetalningarna från bolaget skedde till honom personligen, varefter han återbetalade sina skulder till fadern. Det föreligger inte någon annan

överensstämmelse mellan de belopp, som utbetalades från bolaget, och de lån han hade tagit hos fadern, än att totalsumman av utbetalningarna är densamma som för lånen. Fadern var vid lånetillfällena medveten om att medlen skulle gå in i bolagets rörelse. Om medel ej hade tillförts bolaget skulle dess leverantörer ha vägrat att leverera, i följd varav bolaget ej hade kunnat fullgöra sina leveransåtaganden. Han uppfattade inte att ackordet blev osäkrare genom Åvalls brev av d 26 nov 1979, även om han insåg att det fanns risk för en konkurs. I jan 1980 förstod han att risken för konkurs var stor. Utbetalningarna från bolaget skedde dock inte på grund av förestående konkurs, utan för att han skulle kunna återbetala fadern enligt lånevillkoren. Han var övertygad om att han hade rätt att göra på detta vis. Bolagets bokföring av lånen skedde på så sätt att huvudsakligen ett lånekonto, 2670 "Kortfristiga lån", krediterades lånebeloppen. Detta konto var reserverat för K-E.T:s lån till bolaget. Vid återbetalningarna från bolaget debiterades återbetalningsbeloppen på samma konto. Det är möjligt att även ett annat konto, 2673 "Lån av företagsledning", utnyttjades vid transaktionerna. Som underlag för bokföringen upprättade han bokföringsorder, som upptog kontering och belopp samt att det var fråga om handlån till bolaget resp återbetalning av handlån. Att verifikationerna ej upptog namn på långivare resp betalningsmottagare berodde på att det inom bolaget var självklart att det var han själv, som lånat ut och återfått pengarna. Bokföringen handhades av hans hustru.

I HovR:n har såsom ny bevisning på åklagarens begäran hållits vittnesförhör med advokaten L.N. och direktören S.Å.. De har lämnat följande uppgifter.

L.N.: Han var konkursförvaltare i Blom-Rosa AB:s konkurs. I bolagets bokföring förekom ett antal verifikationer som var ofullständiga. Det framgick dock att utbetalningar skett inom sådan tid att återvinning till konkursboet kunde vara möjlig. Utbetalningarna hade bokförts på ett lånekonto. Trots flera påståtningar vägrade K-E.T. att uppge vem som var betalningsmottagare. Vid ett tillfälle uttalade K-E.T. att han "kunde sitta på straff även för detta". Detta förhållande föranledde L.N. att i förvaltarberättelsen uttala misstanke om mannansbrott. Bokföringen i övrigt var i princip korrekt i bolaget och det gick att följa ställningen och rörelsens gång även om verifikaten saknade namn på betalningsmottagare. Han ansåg därför att det saknades anledning att misstänka bokföringsbrott.

S.Å.: Han var god man i den offentliga ackordsförhandlingen berörande Blom-Rosa AB. Enligt hans uppfattning var prognosen god för att det av TR:n fastställda ackordet skulle gå igenom, eftersom det hade godtagits av 90 % av borgenärerna. Så hade också skett om lantbruksstyrelsen och LSt:n sinsemellan hade kunnat komma överens om hur en i sammanhanget mindre summa, 0,4 milj kr, skulle avskrivas. Brevet av d 26 nov 1979 till borgenärerna, vari angavs att det föreföll "sannolikt att bolaget står inför konkurs", var inte något skrämskott, utan en naturlig orientering till borgenärerna om läget i ackordet till följd av de statliga myndigheternas inbördes tvist.

Parterna har i HovR:n åberopat den vid TR:n förebragta skriftliga bevisningen. Härjämte har åklagaren åberopat konkursbouppteckning, utdelningsbeslut och revisionspromemoria, allt avseende Blom-Rosa AB i konkurs.

HovR:n gör följande bedömanden.

Lika med TR:n finner HovR:n utrett, att de verifikat, som legat till grund för bolagets återbetalning av handlånen, varit bristfälliga på sätt åklagaren påstått och således inte uppfyllt kraven i 5 § 2 st bokföringslagen. Härigenom har K-E.T. i egenskap av ställföreträdare för bolaget otvivelaktigt åsidosatt den bokföringsskyldighet, som åvilat bolaget. Som framgår av 11 kap 5 § BrB i dess lydelse före d 1 juli 1982 hade emellertid den kvalificeringen av den brottsliga gärningen uppställts, att den försummade bokföringsplikten skulle leda till att ställningen och rörelsens gång inte kunde i huvudsak bedömas med ledning av

bokföringen. Härmed har enligt förarbetena avsetts att från det straffbelagda området utesluta "sådana fel eller ofullkomligheter i bokföringen, som närmast ha karaktären av förseelser mot den ordning som finnes stadgad för bokföringen" (prop 1942:4 s 133 f). Enligt HovR:ns mening kan enbart det förhållandet, att verifikationerna i förevarande fall saknat uppgift om långgivare och betalningsmottagare, inte vara av så väsentlig betydelse att bolagets ställning och rörelsens gång ej kunnat i huvudsak bedömas med ledning av bokföringen. På grund härav skall åtalet för bokföringsbrott lämnas utan bifall.

I fråga om åtalet för mannamån mot borgenärer är ostridigt i målet att utbetalningar från Blom-Rosa AB skett med de belopp och på de tider, som antecknats i TR:ns dom, samt att medlen använts för återbetalning av lån. Lika med TR:n finner HovR:n utrett att K-E.T. verkställt återbetalningarna under tid då bolaget varit på obestånd och med vetskap om detta förhållande. K-E.T. har gjort gällande, att han personligen varit långgivare i förhållande till bolaget och att återbetalningarna således skett till honom, varefter han återbetalat sin far. Frågan om lånetransaktionernas formella konstruktion är oklar och synes inte heller ha varit föremål för överväganden mellan K-E.T. och hans far. Vid den osäkerhet som råder saknas anledning att inte godta den uppfattning K-E.T. framfört redan vid TR:n och HovR:n utgår således fortsättningsvis från att återbetalningarna från bolaget skett till K-E.T.. Det är uppenbart att K-E.T., vars fordringar varit oprioriterade, haft ett påtagligt intresse av att gynna sig själv framför andra borgenärer i bolagets obeståndssituation. Syftet med återbetalningarna måste därför, oavsett att det rör sig om kortfristiga handlån, betecknas som klart otillbörligt. Vad gäller omfattningen av den skada andra borgenärer lidit genom K-E.T:s åtgärder, anser HovR:n på de av TR:n anförda skälen att betalningarna avsevärt förringat deras rätt. HovR:n finner sålunda i likhet med TR:n åtalet för mannamån mot borgenärer styrkt.

Under rubriken Åtalspunkterna 3 och 4 (Rosa i Bollnäs AB) anförde HovR:n i domskälen inledningsvis: K-E.T. har beträffande åtalspunkterna 3 och 4 redovisat samma inställning som framgår av TR:ns dom med de tillägg som antecknats i HovR:ns dom under rubriken Åtalspunkterna 1 och 2.

I HovR:n har K-E.T. hörts på nytt.

På åklagarens begäran har hållits förnyat vittnesförhör med godkände revisorn C.H. och nytt vittnesförhör med advokaten K-G.M..

På K-E.T:s begäran har hållits förnyade vittnesförhör med revisorn B.R. beträffande åtalspunkt 3 och bankdirektören B.N. beträffande åtalspunkt 4.

Efter föranstaltande av HovR:n har vidare hållits förnyade vittnesförhör med auktoriserade revisorn Hans Å beträffande åtalspunkt 3 och med f kronokommissarien L.L. beträffande åtalspunkt 4.

Parterna har i HovR:n åberopat samma skriftliga bevisning som vid TR:n, varjämte åklagaren åberopat konkursbouppteckning i Rosa i Bollnäs AB:s konkurs och revisionspromemoria daterad d 8 maj 1984.

Härefter behandlade HovR:n gärningarna i åtalspunkt 3 första stycket. HovR:n fann att K-E.T. gjort sig skyldig till bokföringsbrott, som dock inte kunde anses som grovt.

Vidare anförde HovR:n i domskälen: Vad så angår åtalet för dels bokföringsbrott i åtalspunkt 3 avseende utelämnade uppgifter rörande långgivare och mottagare av återbetalningar på sammanlagt 141 761 kr 66 öre, dels mannamånsbrott i åtalspunkt 4 såvitt avser sagda återbetalningar, har K-E.T. vitsordat de uppgifter, som upptagits i TR:ns dom (stycket "I målet har vidare framkommit - -"). Därutöver har han uppgivit att inlåning och återbetalning skett på i huvudsak samma sätt, som han berättat om i anslutning till åtalspunkterna 1 och 2, med den skillnaden att han i detta sammanhang lånade pengar även av sin syster. Han har även vidgått att han insåg risken för

konkurs vid återbetalningarna d 3 febr och d 11 mars 1983 samt att återbetalningen d 16 mars 1983 skedde med vetskap om förestående konkurs.

Myhrberg har uppgivit: Han var förvaltare i Rosa i Bollnäs AB:s konkurs. K-E.T. vägrade att uppgive namn på mottagare av återbetalningen av handlånen. Myhrberg behövde dessa uppgifter för att kunna anställa återvinningstalan för konkursboets räkning. Först vid förberedelsen i tvistemål, som han anhängiggjort mot K-E.T., dennes hustru och Blom Skotten AB, uppgav K-E.T. att det var han som i juridisk mening erhållit återbetalningarna.

C.H. och L.L. har ånyo lämnat samma uppgifter som framgår av TR:ns dom. C.H. har tillagt, att svårigheten att tränga in i kontot för handlånen kan ha varit en följd av att de ofullständiga bokföringsorderna medfört ändringar och rättelser i bokföringen och att han därför inte vet om bokföringen medvetet komplicerats eller ej.

HovR:n gör följande bedömningen.

HovR:n konstaterar att omständigheterna i förevarande del såvitt gäller frågan om bokföringsbrott i allt väsentligt överensstämmer med motsvarande situation i Blom-Rosa AB. På grund härav och då det ej kan anses klarlagt att bokföringen medvetet gjorts komplicerad finner HovR:n i enlighet med de skäl som tidigare redovisats att bokföringsplikten ej åsidosatts i sådan mån att straffansvar för bokföringsbrott kan åläggas K-E.T..

Även i fråga om åtalet för mannamån mot borgenärer till den del det omfattar K-E.T:s nyssnämnda återbetalningar av handlån från Rosa i Bollnäs AB föreligger en analog situation i förhållande till motsvarande händelser i Blom-Rosa AB. Såväl beloppen som tidpunkterna för utbetalningarna av handlånen är ostridiga. Av utredningen framgår också att bolaget var på obestånd när utbetalningarna gjordes och att K-E.T. varit medveten om det. Även i detta sammanhang anser sig HovR:n böra godta K-E.T:s uppgift om att han i formellt hänseende varit långgivare och betalningsmottagare i förhållande till bolaget. Med hänsyn härtill, den sammanlagda återbetalningens storlek och i övrigt på de av HovR:n vid prövningen av åtalspunkt 2 anförda skälen, finner HovR:n i likhet med TR:n att även återbetalningarna av handlån från Rosa i Bollnäs AB skall grunda ansvar för mannamånsbrott för K-E.T. i hans egenskap av ställföreträdare för bolaget.

I domskälen behandlades härefter åtalet för mannamån mot borgenärer i den del det gällde återbetalning av lån till Handelsbanken. HovR:n fann inte skäl att bifalla åtalet i denna del.

Vidare anförde HovR:n i domskälen: Sammanfattningsvis har HovR:n funnit att K-E.T. gjort sig skyldig till dels mannamån mot borgenärer i två fall, enligt åtalspunkt 2 och enligt åtalspunkt 4 i den del åtalet avser återbetalningen av handlån, dels bokföringsbrott, som ej är grovt, enligt åtalspunkt 3 i den del åtalet avser redovisningen av extraordinära intäkter i årsbokslutet.

Påföljdsfrågan. Vid bestämmandet av påföljd beaktar HovR:n följande. Av vad som framkommit i målet har HovR:n inte fått den uppfattningen, att K-E.T. i bolagens näringsverksamhet eller inträffade konkurser på ett systematiskt sätt försökt tillskansa sig ekonomiska fördelar genom brottslig verksamhet. Den brottslighet, som HovR:n funnit K-E.T. övertygad om, utmärks inte heller av någon högre grad av förslagenhet eller andra särskilt farliga kännetecken. Fastmer tycks brottsligheten till inte ringa del ha haft sin upprinnelse i att K-E.T. närt ogrundat optimistiska förhoppningar om att kunna rädda bolagen. För att så varit fallet talar bl a det förhållandet, att K-E.T. i för bolagen redan hopplösa ekonomiska lägen ändå tillsköt de nya medel, som han sedermera olagligt lät återbetala till sig. På grund av det anförda och vad som upplysts om K-E.T.:s personliga förhållanden anser HovR:n att påföljden kan bestämmas till villkorlig dom, som av hänsyn till allmän laglydnad skall förenas med ett kraftigt bötesstraff.

Frågan om näringsförbud. Parterna har anfört samma omständigheter till stöd för sin talan i HovR:n som vid TR:n.

Sådana omständigheter, som skulle föranleda bedömningen att K-E.T. i egenskap av bolagsföreträdare förfarit grovt otillbörligt mot borgenärer eller på annat sätt grovt åsidosatt vad som ålegat honom som näringsidkare, har enligt HovR:ns mening inte framkommit i målet. Däremot har K-E.T., främst genom den brottslighet han gjort sig skyldig till, i den näringsverksamhet som föregått bolagens inom kort tid på varandra följande konkurser förfarit på ett sådant sätt, att han allvarligt åsidosatt vad som ålegat honom som näringsidkare. HovR:n anser emellertid vid en samlad bedömning att omständigheterna inte är så graverande att ett näringsförbud måste följa. Det av TR:n meddelade förordnandet om näringsförbud bör därför upphävas.

Domslut. HovR:n ändrar på det sätt överklagade domen i ansvars- och påföljdsdelen att HovR:n dels ogillar åtalet för bokföringsbrott enligt åtalspunkt 1 och åtalspunkt 3, andra stycket

dels bedömer åtalet för bokföringsbrott enligt åtalspunkt 3, första stycket, som icke grovt brott och dels ogillar åtalet för mannamån mot borgenärer enligt åtalspunkt 4, såvitt gäller lösen av låneväxel,

och dömer K-E.T. enligt 11 kap 4, 5 och 7 §§ BrB för mannamån mot borgenärer och bokföringsbrott till villkorlig dom jämte dagsböter 150 å 30 kr.

HovR:n ändrar jämväl på det sätt överklagade domen att åklagarens yrkande om förordnande om näringsförbud enligt 199 b § KL ogillas.

Riksåklagaren sökte revision och yrkade att K-E.T. skulle fällas till ansvar även för bokföringsbrott enligt åtalspunkt 1 och för bokföringsbrott enligt åtalspunkt 3 andra stycket. Han yrkade därjämte att under alla förhållanden påföljden skulle bestämmas till fängelse och näringsförbud meddelas K-E.T. för en tid av tre år.

K-E.T. (offentlig försvarare advokaten L.S.) bestred ändringsyrkandena. Han yrkade såsom revisions svarande att åtalet skulle ogillas i sin helhet

och i vart fall beträffande åtalspunkt 3 första stycket.

Riksåklagaren medgav bifall till K-E.T:s yrkande beträffande åtalspunkt 3 första stycket.

Målet avgjordes efter huvudförhandling (riksåklagaren genom byråchefen Jörgen Almblad).

HD (JustR:n Erik Nyman, Rydin, Gregow, referent, Solerud och Lars Å Beckman) beslöt följande dom:

Domskäl. Vid huvudförhandling i HD har K-E.T. hörts på nytt. Han har därvid lämnat i huvudsak samma uppgifter som antecknats i TR:ns och HovR:ns domar med de tillägg och ändringar som anges nedan.

Åtalspunkterna 1 och 2 (Blom-Rosa AB). K-E.T. har uppgivit följande. Han och hans närmaste släktingar hade satsat 750 000 kr i företaget och därigenom fått en fordran hos detta. Fordringen, som senare minskat till 400 000 kr, avskrevs i samband med ackordsuppgörelsen på hösten 1979. De med åtalet avsedda återbetalningarna avsåg kortfristiga lån, som K-E.T. lämnade bolaget för att detta skulle kunna leva vidare och undgå konkurs. Lånens omsättningstid var i allmänhet ungefär en vecka men kunde någon gång uppgå till omkring fyra veckor. K-E.T. vet inte huruvida han lämnade handlån till bolaget under tiden jan och febr 1980. Beloppet 231 000 kr utgör delvis samma medel som gick in i och ut ur bolaget. Systemet med kortfristiga handlån hade börjat tillämpas

troligen redan 1974 eller 1975. K-E.T. minns inte hur stor skulden till honom var vid årsskiftet 1979/1980. Den då föreliggande skulden måste ha uppkommit efter ackordsbeslutet. Betalning av ackordsfordringarna hade inte skett inom fastställd tid. Ackordet var dock fortfarande aktuellt i jan och febr 1980. Bolagets borgenärer förlorade ingenting på att K-E.T. gav bolaget handlån, vilka återbetalades. Om bolaget hade försatts i konkurs tidigare än som skedde, skulle nämligen kapitalförstöringen ha blivit större än som nu blev fallet. K-E.T. insåg att bolaget var på obestånd först då han, efter det att ackordet förverkats, d 19 febr 1980 ingav ansökan om bolagets försättande i konkurs. - Samtliga handlån som K-E.T. lämnade bokfördes på konto 2670, vilket upplagts redan när K-E.T. första gången gav bolaget handlån. Bokföringen skedde med hjälp av databehandling. Konto 2670 hade troligen beteckningen "Kortfristiga lån K-E.T.". Det är dock möjligt att kontot i databokföringen betecknats endast "Kortfristiga lån", medan den längre beteckningen innefattande även K-E.T:s namn fanns endast på den utskrift av kontoplanen som användes i den dagliga verksamheten. Om anteckningen av kontonumret jämfördes med kontoplanen, framgick entydigt att utbetalningarna enligt de ifrågavarande verifikationerna hänförde sig till K-E.T.. Myndigheterna har haft tillgång till kontoplanen.

Vad först gäller åtalet för mannamån mot borgenärer skall frågan om ansvar härför bedömas enligt 11 kap 4 § 1 st andra meningen BrB i §:ns lydelse enligt lagändring år 1976 (SFS 1976:56). Enligt denna bestämmelse skall dömas för mannamån mot borgenärer, om gäldenären i otillbörligt syfte gynnar viss borgenär på annat sätt än som sagts i första meningen och andra borgenärs rätt därigenom avsevärt förringas; av sambandet med första meningen följer att för ansvar krävs även att gäldenären vid gärningstillfället var på obestånd.

K-E.T. har till stöd för sitt bestridande av ansvar i denna del åberopat att bolaget inte var på obestånd vid tiden för utbetalningarna utan blev det först dagen för konkursbeslutet, att utbetalningarna till K-E.T. inte skett i otillbörligt syfte, eftersom de av honom lämnade handlånen föranledde att kapitalförstöringen minskade och att borgenärerna därmed kom i ett bättre läge, samt att, med hänsyn till sistnämnda förhållande och till det utbetalade beloppets ringa storlek i förhållande till samtliga tillgångar, andra borgenärs rätt inte avsevärt förringades.

Av utredningen i målet framgår i denna del bl a följande. Bolaget inställde sina betalningar d 4 sept 1979. Den 26 okt fastställdes ett ackord, innebärande att oprioriterade fordringar nedsattes till 25 % att betalas inom 30 dagar. I skrift av d 26 nov till borgenärerna, av vilken K-E.T. fick del, förklarade gode mannen i ackordsförfarandet direktören S.Å., att det av vissa angivna skäl föreföll sannolikt att bolaget stod inför konkurs. Ansökan om att bolaget skulle försättas i konkurs gjordes av en borgenär d 28 jan 1980, vilken ansökan bolaget fick del av d 31 jan. Ackordet förklarades förfallet d 18 febr och bolaget försattes i konkurs d 19 febr, efter att samma dag ha ingivit egen konkursansökan. Enligt bolagets bokföring uppgick bolagets skuld till K-E.T. på konto 2670 vid utgången av år 1979 till 235 200 kr. Under tiden d 10 jan-d 1 febr 1980 utbetalade bolaget till K-E.T. vid åtta tillfällen sammanlagt 231 000 kr. Enligt konkursbouppteckningen uppgick bolagets tillgångar till drygt 4,9 milj kr och skulderna till drygt 22 milj kr.

Med hänsyn till nu anförda förhållanden samt till att ackordet ännu vid tiden för de nu förevarande återbetalningarna till K-E.T. inte var fullgjort måste bolaget anses ha varit på obestånd när utbetalningarna gjordes. Detta måste K-E.T. ha insett.

Sedan K-E.T. lånat ut pengar åt bolaget, vilket skedde utan att säkerhet ställdes av bolaget, intog han ställning av oprioriterad borgenär. Återbetalningarna av dessa lån innebar därför att K-E.T. gynnades på bekostnad av andra bolagets borgenärer, vilket han har insett.

Den förutsättning för straffansvar som utgörs av att gynnandet skall ha skett i otillbörligt syfte berördes närmare i förarbetena (prop 1975/76:82 s 119 f). Utanför det straffbara området ansågs falla situationer som kännetecknas av att gäldenären vid en betalning på vanligt sätt av en förfallen skuld inte har något särskilt intresse av den ifrågavarande borgenärens förmögenhetsställning. Detta kunde så gott som alltid vara fallet vid betalning av vanliga löpande fordringar. Vad som kriminaliserades blev de fall då själva syftet med betalningen kunde betecknas som otillbörligt, dvs fall då gäldenärens handlande bestäms av en önskan att i en obeståndssituation visa välvilja gentemot en speciell borgenär, fastän det sker på de övrigas bekostnad. Som exempel på situationer som uppfyllde förutsättningen nämndes bl a det fallet att ställföreträdaren för ett gäldenärsbolag låter detta betala en förfallen skuld till ett annat bolag, vari han själv har intressen; i sådana fall torde det illojala motivet framstå som uppenbart.

När ställföreträdaren för ett bolag i en obeståndssituation låter detta betala förfallen, oprioriterad skuld till ställföreträdaren själv, bör i linje med vad som anförts i förarbetena kravet på otillbörligt syfte som regel anses uppfyllt.

Av utredningen i målet får anses framgå att de handlån som återbetalningarna avsåg hade lämnats av K-E.T. före utgången av år 1979. Det är tydligt att återbetalningarna, vilka beordrats av K-E.T., har skett i syfte att tillgodose honom själv på andra borgenärs bekostnad. Vad K-E.T. påstått om att hans lån till bolaget föranledde att kapitalförstöringen i bolaget minskade till följd av att tidpunkten för konkursutbrottet försköts kan inte tillmätas avgörande betydelse vid bedömandet av återbetalningarna. Av nu anförda skäl måste återbetalningarna till K-E.T. anses ha gjorts i otillbörligt syfte.

Inte heller när det gäller frågan, om återbetalningarna till K-E.T. inneburit att andra borgenärs rätt avsevärt förringats, kan hänsyn tas till K-E.T:s påstående att de lämnade handlånen minskat kapitalförstöringen i bolaget. De återbetalade medlen uppgick sammanlagt till 231 000 kr. Genom återbetalningarna har andra borgenärs rätt avsevärt förringats. Detta måste K-E.T. ha insett.

På grund av det anförda skall K-E.T., såsom domstolarna funnit, fällas till ansvar för mannamån mot borgenärer avseende gärningen enligt åtalpunkt 2.

Vad härefter angår åtalet för bokföringsbrott skall bedömningen göras med tillämpning av 11 kap 5 § BrB i §:ns lydelse enligt SFS 1976:56. I den bestämmelsen angavs brottet bestå i att gäldenär uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosätter honom åliggande bokföringsskyldighet på sådant sätt att ställningen och rörelsens gång inte kan i huvudsak bedömas med ledning av bokföringen.

Enligt 5 § 1976 års bokföringslag skall bokföringen för varje affärshändelse grundas på handling som härrör från affärshändelsen eller särskilt upprättas med uppgifter om denna (1 st första meningen). Sådan verifikation skall på varaktigt sätt innehålla uppgifter om när den upprättats, när affärshändelsen inträffat, vad denna avser, vilket belopp den gäller, vilken motpart den berör samt, i förekommande fall, vilka handlingar som legat till grund för affärshändelsen och var originalhandling förvaras (2 st).

Bokföringslagens bestämmelser tillgodoser såväl enskilda som allmänna intressen av stor vikt. I det förra hänseendet träder skyddet för den bokföringsskyldiges borgenärer i förgrunden. Härvid åsyftas att ge dessa möjlighet att vid den bokföringsskyldiges obestånd få en överblick över det sätt varpå denne skött sin rörelse. (Se prop 1975:104 s 130.)

Genom straffbestämmelsen för bokföringsbrott sanktioneras bokföringslagens regler. För att någon skall kunna dömas till ansvar för bokföringsbrott krävs emellertid enligt den här aktuella lydelsen av straffbestämmelsen, förutom att

bokföringsskyldigheten har åsidosatts, även att ställningen och rörelsens gång i följd därav inte kan i huvudsak bedömas med ledning av bokföringen. Denna lydelse ansluter till 4 § 1 st 1929 års bokföringslag, vari föreskrevs att genom bokföringen skulle lämnas redovisning ej mindre för rörelsens gång än även för den bokföringsskyldiges ekonomiska ställning vid rörelsens början och vid utgången av varje räkenskapsår.

Straffbestämmelsen överfördes till BrB från strafflagen utan ändring av gärningsbeskrivningen. I strafflagen hade motsvarande bestämmelse (23 kap 5 §) införts år 1942 i samband med den nya lagstiftningen om förmögenhetsbrott. I förarbetena till den bestämmelsen framhölls i fråga om kravet på att ställningen och rörelsens gång inte kunde i huvudsak bedömas, att det för straffbarhet förutsattes att felet var sådant att vid granskning av böckerna rätta sammanhanget lätt undandrog sig uppmärksamheten, att straffbarhet förelåg om sanningen väl kunde utrönas av böckerna men först efter mödosam forskning samt att ansvar inte skulle inträda för obetydliga oriktigheter i bokföringen (straffrättskommitténs förslag till lagstiftning om förmögenhetsbrott, SOU 1940:20, s 231). I propositionen anfördes bl a att såsom gäldenärsbrott uppenbarligen inte borde behandlas sådana fel eller ofullkomligheter i bokföringen som närmast hade karaktären av förseelser mot den ordning som var stadgad för bokföringen (prop 1942:4 s 133). Dessa motivuttalanden får anses alltjämt ha aktualitet.

Av utredningen i målet framgår att K-E.T. lät upprätta betalningsorder, vilka skulle tjäna som verifikationer rörande utbetalningarna till honom, samt att i dessa betalningsorder angavs - förutom datum, kontonummer (2670) och belopp - endast att transaktionerna avsåg återbetalning av handlån. Verifikationerna var sålunda bristfälliga på så sätt, att uppgifter saknades om till vem utbetalningarna gjorts och vad utbetalningarna närmare avsåg. Härav följer att bokföringen var ofullständig.

Uppgift om till vem de i målet aktuella utbetalningarna skett har varit av betydelse bl a för att det från borgenärernas sida vid bolagets obestånd skulle kunna bedömas huruvida förutsättningar för återvinning förelåg och därmed vad som omfattades av en konkurs. Utelämnande av uppgiften i verifikationerna har sålunda, såvida inte uppgiften funnits tillgänglig på annan handling i bokföringen, omöjliggjort eller i vart fall avsevärt försvårat en sådan bedömning. Den försummelse som K-E.T. gjort sig skyldig till har dock inte - även med utgångspunkt från att uppgiften inte heller varit tillgänglig i bokföringen i övrigt - varit av sådan art och omfattning att det kan anses att ställningen och rörelsens gång i bolaget i följd därav inte kunnat i huvudsak bedömas med ledning av bokföringen. Åtalet för bokförings brott kan därför inte bifallas.

Åtalspunkt 3 andra stycket och åtalspunkt 4 såvitt avser återbetalning av handlån om 141 761 kr 66 öre (Rosa i Bollnäs AB). K-E.T. har uppgivit följande. På samma sätt som i Blom-Rosa sköt K-E.T. genom lån till pengar i Rosa i Bollnäs, när det saknades medel i bolaget. I jan 1982 erhöll bolaget anstånd av kronofogdemyndigheten med betalningen av sina skatteskulder. Den 29 sept samma år träffade K-E.T. överenskommelse med kronofogdemyndigheten om en avbetalningsplan beträffande bolagets skatteskulder; ett villkor var att ytterligare restförlust inte skedde. Bolagets dagliga förluster hade vid denna tid minskat. Bolaget följde överenskommelsen, fränsett ett mindre avsteg. Det fanns inte någon bolagets skuld som inte blev betald i rätt tid. Om bolaget inte kunde betala vid förfallotiden, kunde K-E.T. i vart fall erhålla anstånd. Detta gällde också skatteskulderna. K-E.T. ansåg inte att bolaget var på obestånd vid tiden för de i målet aktuella återbetalningarna. De handlån, vars återbetalning åtalet avser, lämnades med olika belopp under hösten 1982 och i jan 1983. - Det konto, på vilket handlånen från K-E.T. och återbetalningarna bokfördes, var i kontoplanen upptaget under rubriken "Kortfristiga skulder", varjämte K-E.T:s namn var angivet. Den generella kontoplanen fanns i den databehandlade bokföringen. Det är dock möjligt att K-E.T:s namn inte var angivet i denna

kontoplan utan endast på den utskrift av kontoplanen som användes i den dagliga verksamheten.

Frågan om ansvar för mannamån mot borgenärer är att bedöma enligt 11 kap 4 § 1 st andra meningen BrB i den lydelse som angetts i det föregående beträffande åtalspunkt 2.

K-E.T. har till stöd för sitt bestridande i denna del åberopat att bolaget till följd av anstånd med betalning av skatteskulderna inte var på obestånd vid tiden för utbetalningarna utan blev det först dagen för konkursbeslutet, att utbetalningarna till K-E.T. inte skett i otillbörligt syfte, eftersom borgenärerna på grund av handlånen kom i en bättre situation, samt att, med hänsyn till sistnämnda förhållande, andra borgenärers rätt inte avsevärt förringades.

Av utredningen framgår i förevarande avseende bl a följande. Efter ansökan av kronofogdemyndigheten försattes bolaget i konkurs d 17 mars 1983. Enligt konkursbouppteckningen uppgick bolagets tillgångar till drygt 509000 kr och dess skulder till drygt 2,7 milj kr. Under tiden från ingången av år 1982 till konkursutbrottet gav bolagets rörelse ett underskott på ca 1,4 milj kr. I sept 1982 uppgick restförda skatter till 375 555 kr. De utbetalningar till K-E.T. som avses med åtalet gjordes d 3 febr 1983 med 50 000 kr, d 11 mars 1983 med 25 000 kr och d 16 mars 1983 med 66 761 kr 66 öre. Om dessa utbetalningar inte skett, skulle däremot svarande belopp i konkursen ha tillfallit staten för dess skattefordringar.

Med hänsyn till nu nämnda förhållanden - och då den omständigheten att kronofogdemyndigheten i sept 1982 medgivit K-E.T. att erlægga restförda skatter enligt avbetalningsplan inte kan föranleda annat bedömande - måste bolaget anses ha varit på obestånd under den tid då de i målet aktuella utbetalningarna gjordes. Detta måste K-E.T. ha insett.

K-E.T:s fordran hos bolaget på grund av handlånen var inte förenad med förmånsrätt. Återbetalningarna innebar därför att K-E.T. gynnades framför andra borgenärer, vilket han måste ha insett. När det gäller frågan huruvida betalningarna skall anses ha skett i otillbörligt syfte, är förhållandena i princip desamma som beträffande de återbetalningar som avses med gärningen under åtalspunkt 2. Beträffande bedömningen kan därför hänvisas till vad som sagts rörande den åtalspunkten. Härav följer att även de nu förevarande återbetalningarna har skett i otillbörligt syfte. Genom återbetalningarna, som avsåg sammanlagt drygt 141 000 kr, har andra borgenärers rätt avsevärt förringats. Detta måste K-E.T. ha insett.

På grund av det sagda skall K-E.T. fällas till ansvar för mannamån mot borgenärer även enligt åtalspunkt 4 såvitt avser återbetalning av handlån om 141 761 kr 66 öre.

Vad så gäller åtalet för bokföringsbrott skall frågan bedömas enligt 11 kap 5 § BrB i §:ns lydelse enligt lagändring år 1982 (SFS 1982:150). I den bestämmelsen beskrivs gärningen på så sätt, att någon som är bokföringsskyldig enligt bokföringslagen uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att bokföra affärshändelser eller bevara räkenskapsmaterial, lämnar oriktiga uppgifter i bokföringen eller annars åsidosätter bokföringsskyldigheten och rörelsens förlopp eller ekonomiska resultat eller ställning till följd härav inte kan i huvudsak bedömas med ledning av bokföringen.

Vad som i bestämmelsen sägs om "rörelsens förlopp eller ekonomiska resultat eller ställning" ansluter till lydelsen av 2 § 2 st 1976 års bokföringslag. Den ändring av straffbestämmelsen som härutinnan skedde år 1982 avsågs inte innebära någon saklig ändring (prop 1981/82:85 s 30). Förhållandena rörande nu förevarande gärning är i allt väsentligt desamma som i fråga om gärningen under åtalspunkt 1. Beträffande bedömning av gärningen kan därför hänvisas till vad som i det föregående anförts angående åtalspunkt 1. Härav följer att

Åtalet för bokföringsbrott skall ogillas även såvitt avser åtalspunkt 3 andra stycket.

Åtalspunkt 3 första stycket (Rosa i Bollnäs). K-E.T. har till stöd för sitt bestridande av ansvar anfört att årsredovisningen till skillnad från årsbokslutet inte omfattas av bokföringen.

Riksåklagaren har förklarat att han, i enlighet med vad åklagaren angav i HovR:n, inte gör gällande annat än att den oriktiga redovisningen av de ifrågavarande intäkterna skett i bolagets årsredovisning.

Årsredovisningen som sådan ingår inte i bokföringen. Åtalet för bokföringsbrott skall därför ogillas.

Påföljdsfrågan. Enligt det föregående har K-E.T. gjort sig skyldig till mannamån mot borgenärer vid två tillfällen. Sedan han tillgodosett sig själv vid det ena bolagets obestånd, har han några år senare förfarit på i princip samma sätt vid obestånd i det andra bolaget. Gärningarna har avsett betydande belopp. Nu anförda omständigheter utgör skäl för att brotten bör föranleda fängelse.

Vid bedömning av frågan om påföljden bör emellertid även beaktas de förhållanden under vilka mannamånsbrotten begicks. K-E.T. har obestritt tidigare tillskjutit betydande belopp i vart fall i Blom-Rosa. Man har tagit ut endast en mindre lön i bolagen. När bolagen befann sig i kris har han tillfört dessa ytterligare medel genom de aktuella lånen. Hans syfte har varit att förbättra bolagens situation. Hans handlande får ses mot bakgrund av en alltför optimistisk syn på bolagens framtid. Brotten präglas inte av någon förslagenhet.

Vid en samlad bedömning av omständigheterna kan de mannamånsbrott som K-E.T. gjort sig skyldig till inte anses vara sådana att hinder av hänsyn till allmän laglydnad föreligger mot villkorlig dom. K-E.T:s personliga förhållanden utgör inte heller hinder mot sådan påföljd.

En villkorlig dom bör dock, såsom HovR:n funnit, förenas med ett högt bötesstraff. Med hänsyn till att brotten begåtts innan den nu gällande lydelsen av bestämmelsen i 27 kap 2 § BrB rörande böter, som ådöms i förening med villkorlig dom, trädde i kraft, kan antalet dagsböter inte bestämmas till högre antal än 120.

Frågan om näringsförbud. Den 1 juli 1986 trädde lagen (1986:436) om näringsförbud i kraft, samtidigt som KL:s bestämmelser i ämnet upphävdes. I förevarande fall skall emellertid bestämmelserna i 199 b § KL tillämpas (se punkt 2 övergångsbestämmelserna till lagen 1986:437 om ändring i KL).

I 199 b § 1 st KL föreskrevs att, om gäldenären är enskild näringsidkare och har förfarit grovt otillbörligt mot borgenärerna eller på annat sätt grovt åsidosatt vad som ålegat honom som näringsidkare, förbud att idka näring får meddelas honom för en tid av högst fem år. Om gäldenären är juridisk person av visst slag, bl a aktiebolag, gällde enligt 2 st vad nu sagts den som företräder eller senare än två år innan konkursansökningen kom in har företrätt den juridiska personen antingen som ställföreträdare eller genom att faktiskt handha ledningen eller förvaltningen av dess angelägenheter. Vidare angavs i 3 st att näringsförbud också får meddelas den som upprepade gånger har förekommit i samband med konkurs antingen som gäldenär eller som företrädare för juridisk person enligt vad som sägs i 2 st, om han i näringsverksamhet som har föregått konkurserna åsidosatt vad som ålegat honom som näringsidkare och näringsförbud är påkallat av särskilda skäl.

K-E.T. är övertygad om att i två olika bolag ha gjort sig skyldig till mannamån mot borgenärer enligt 11 kap 4 § 1 st andra meningen BrB, vilket innebär att han i otillbörligt syfte gynnat viss borgenär, sig själv. I enlighet härmed måste hans handlande också anses innebära att han förfarit otillbörligt mot

borgenärerna i den mening som avses i 199 b § 1 st KL. Förfarandena kan dock inte bedömas som grovt otillbörliga. Stöd saknas för att han på annat sätt grovt åsidosatt vad som ålegat honom som näringsidkare.

Visserligen har K-E.T. två gånger förekommit som ställföreträdare för aktiebolag, som försatts i konkurs, och i bolagens verksamhet genom sitt brottsliga förfarande åsidosatt vad som ålegat honom som näringsidkare. Särskilda skäl som enligt 3 st i 199 b § KL påkallar näringsförbud kan emellertid inte anses föreligga.

På grund av det anförda bör K-E.T. inte meddelas näringsförbud.

Domslut. HD lämnar åtalet för bokföringsbrott enligt åtalspunkt 1 och åtalspunkt 3 andra stycket utan bifall.

HD ändrar på det sätt HovR:ns dom i ansvarsfrågan att HD,

med ogillande av åtalet för bokföringsbrott enligt åtalspunkt 3 första stycket,

dömer K-E.T. enligt 11 kap 4 § 1 st andra meningen BrB för mannamån mot borgenärer avseende gärningarna under åtalspunkt 2 och under åtalspunkt 4 såvitt avser återbetalning av handlån om 141 761 kr 66 öre till villkorlig dom jämte 120 dagsböter om 30 kr.

HD fastställer HovR:ns domslut såvitt därigenom yrkandet om näringsförbud ogillats.

Sökord: Mannamån mot borgenärer; Bokföringsbrott; Näringsförbud; Brottspåföljd

Litteratur:
